ԽԱՉԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀԸ

ՏԱՌԱՊԱՆՔ ԿԵԱՆՔԻ ՄԱՆԳԱՂ ԹԷ ԵԼՆԱՐԱՆ

ՈԽՏԱՒՈՐԸ ԵՒ ՈԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՂՕԹԱՀԱՒԱՔ ՓԱՌԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԵՒ
ԳՈՎԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

“ԱՅՍ Է ՁԵՐ ԺԱՄԸ ԵՒ ԽԱՒԱՐԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ”

ԱՅՍ ՀԱՒԱՏՈՅ ՁՄԵՋ ՈՉ ՈՔ ԿԱՐԷ ԽԱԽՏԵԼ ԵՂԻՇԷ

ԴՐԱԽՏԱՅԻ՞Ն ԹԷ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՅԻՆ ԱՆԴՈՐՐՈՒԹԻՒՆ

Տ Ա Ռ Ա Պ Ա Ն Ք,
ԿԵԱՆՔԻ ՄԱՆԳԱՂ ԹԷ ԵԼՆԱՐԱՆ

Հին Կտակարանի մէջ Աստուած կը յայտնուի որպէս վառող մորենի, ո՛չ թէ ուրիշը կ՛այրէ, այլ Ի՛նք կը տառապի՛: Տառապանքին ու ալեխռով կեանքի ուղեգնացութեան մէջ, մարդիկ կը տեսնեն դժոխքի տեսիլք, աշխարհի կործանում, երկինքի փլուզում և մահուան ուրուական:

Ի՞նչ կը տեսնէ Յիսուս: Մեր Տէրը Յիսուս հաւաքելով Իր աշակերտները կ՛երթայ Փիլիպպէի Կեսարեան, ու ճամբու ընթացքին հարցում մը կ՛ուղղէ անոնց,

«Ի՞նչ կ՛ըսէք Իմ մասիս՝ ո՞վ եմ ես»: Պետրոս առաջ կը նետուի ու կ՛ըսէ. «Դուն Քրիստոսն ես»--Մարկ. Ը. 29:

Վերոյիշեալ փառաբանական յայտնութենէ վերջ, Յիսուս փոխանակ Իր երկնային աստուածորդիութեան մասին տեղեկութիւն տալու ու երկնային փառը յայտնելու կ՛ըսէ աշակերտներուն,

«Թէ մարդու Որդին պէտք է որ շատ չարչարանքներ կրէ, անարգուի երէցներէն և աւագ քահանաներէն ու դպիրներէն, պիտի սպաննուի և սակայն երրորդ օրը յարութիւն պիտի առնէ»:

Եւ այս խօսքը ըսաւ բացայայտօրէն. և Պետրոս, Յիսուսը մէկ կողմ առնելով՝ սկսաւ յանդիմանել: Իսկ Յիսուս դարձաւ և նայեցաւ աշակերտներուն, յանդիմանեց Պետրոսը և ըսելով.

«Ետին գնա՛, սատանա՛, որովհետեւ Աստուծոյ ծրագիրներուն համաձայն չէս խորհիր, այլ՝ մարդոց մտահոգութիւնը կ՛արտայայտես»:

Վերոյիշեալ հատուածը ամբողջութեամբ գրեցի ցոյց տալու համար աստուածային տեսանկիւնը և մարդկային տեսակէտը:

Յիսուս Քրիստոսի փառատրութեան ճամբան՝

1. Այնուհետեւ Յիսուս սկսաւ յստակօրէն յայտնել աշակերտներուն, թէ պէտք է որ Ինք Երուսաղէմ երթայ, շատ չարչարանքներ կրէ աւագ քահանաներէն, օրէնքի ուսուցիչներէն և երեցներէն. թէ պէտք է որ սպաննուի ու երրորդ օրը յարութիւն առնէ: --Մատթ. ԺՉ. 21:

2. Պօղոս առաքեալ կ՛ըսէ. «Բազմաթիւ նեղութիւններ պէտք է կրենք՝ Աստուծոյ Արքայութիւնը մտնելու համար»--Գործ. ԺԴ. 21:

Աշակերտները, Քրիստոսի Խաչելութենէն և Յարութենէ՛ն յետոյ է միայն, որ հասկցան թէ ինչու պէտք է նեղութիւն կրել:

Քրիստոս վերյիշումը կ՛ընէ Իրմէ առաջի մարգարէներուն նահատակութեան: Պօղոս առաքեալ այսպէս կը խրատէ Կորնթոսի եկեղեցիին, ըսելով. «ինչո՞ւ դո՛ւք զրկանք չէք կրեր և աւելի եւս՝ դո՛ւք նեղութիւն չէք քաշեր»--Ա. Կորնթ. Չ. 7:

Ան կը շարունակէ ու կ՛ըսէ. «Զըլլայ որ ոեւէ մէկը իր համոզումներուն մէջ խախտի ներկայ նեղութիւններուն պատճառով:

Որովհետեւ դուք շատ լաւ գիտէք, թէ այդ նեղութիւններուն մէջ ապրելու կոչուած ենք» --Ա. Թես. Գ. 3:

Յիսուս Քրիստոս ապրեցաւ խաչին մօտ ու շալակած էր զայն ո՛չ թէ դատապարտուելէն յետոյ, այլ Իր առաքելութեան ամբողջ տեւողութեան: Մարդեղութեան փրկարար Ջօրութիւնը՝ Յիսուս նախատեսելով Խաչը և անոր աստիկ տառապանքները ըսաւ Իր սիրած աշակերտներուն.

«Այս աշխարհի մէջ նեղութիւն պիտի ունենաք, սակայն
քաջալերուեցէ՛ք, որովհետեւ Ես յաղթեցի աշխարհին»
--Յով. ԺԶ.33:

Ան չըսաւ Իր աշակերտներուն. «կարելի է,» որ նեղութիւն ունենաք, այլ ըսաւ. «պիտի՛ ունենաք»:

Իրեն հետեւիլ փափաքող հարուստ իշխանին, Յիսուս ըսաւ. «Խաչդ առ և Իմ ետեւէս եկուր»:

Յիսուսի պատուէրը «Խաչդ առ ու եկուր Իմ ետեւէս մինչեւ Գողգոթա»: Ի՞նչ ընելու համար: Խաչուելու համար: Ա՛յս է Քրիստոնեայ եմ ըսողի մը իրաւ կոչումը, ոչ թէ փառք, այլ անարգանք ու տառապանք: Խաչեցեալին Արիւնը, հոսելով խաչն ի վար, տարածուեցաւ երկրի վրայ և ուրուագծեց Սրբ. Եկեղեցիին ընթացքը և ուղին:

Յիսուս ապրեցա՛ւ մարդկային ողբերգութեան տրաման ժողովուրդին հետ Ինքզինք շաղախելով: Ան միաձուլեց մարդկային գիտակցութիւնը աստուածային գիտակցութեան հետ ու ա՛յնուհետեւ կանչեց մեզ աշակերտելու Իրեն: Յիսուս՝ մարդկութեան հոգին, Իր Հոգիին մէջ փոխադրելով, կենդանի հաղորդութեամբ միջնորդեց, որ մարդկային դիւրաբեկ հոգին սլանայ առ Հայր Աստուած: Ան Իր սրբութեան ոգեշնչեց մարդկութիւնը:

Ինչո՞ւ:

Որովհետեւ Յիսուս ըսաւ. «Երանի՛ անոնց, որ մաքուր են սրտով (կը նշանակէ՝ Աստուծոյ նուիրուած, Աստուծոյ սահմանուած կամ Աստուծոյ պատկանեալ), որովհետեւ անոնք զԱստուած պիտի տեսնեն»: Մանրէն՝ մանրացոյցով կերեւի, աստղերը՝ հեռադիտակով, Թատրոնի խաղարկութիւն մը դրամով, և Աստուած՝ մաքուրսիրտով: Մարդու ինքնակատարելագործման ուղին կ՛անցնի սիրոյ մաքրազտման բուրաստէն (տառապանքով): Հաւատացեալը կը քալէ յառաջ, այսօր՝ ցաւը սիրտին, վաղը՝ կեանքի ջահն ու բնարը ձեռքին:

Վշտահար հոգիներ, գիտեն և կը զգան աւելի լաւ հասկնալ ու գնահատել մարդկային ցաւերը: Աստուածաշունչին միջոցով Հայ ժողովուրդը ոչ միայն Աստուծոյ հետ խօսեցաւ, այլ իր

ամենօրեայ ողբերգութիւնը պատմեց ու իր ցաւերը դարմանեց Անոր երկնառաք Շունչով: Յիսուս մեր հիւանդութիւնները իր վրայ առաւ և մեր ցաւերը կրեց»--Մատթ. Ը. 17:

Տառապանքի բուրա՛ն է, որ կը բարձրացնէ ու կը խանդավառէ, կը սրբագործէ մարդը: Մեծութիւնը բարձրանալու և ուրիշները բարձրացնելու մէջ կը կայանայ:

ա. Տասներէք տարի Յովսէփ գեղեցիկ բանտի մէջ մնաց:
բ. Յովսէփի հորիզոնը կամաց կամաց մթնցաւ:
գ. Տառապանքի ընդմէջէն Յովսէփ գահ բարձրացաւ:
դ. Խաչի և մահուան ճանապարհով:
ե. Որքան որ մեծ էր Քրիստոսը ճանչցողներու հրճուանքը, նոյնքան ալ խոր եղաւ Անոր Խաչելութեան ցաւը:

Յիսուսի Յարութեան փառքին ու յաւիտենական երանութեան արժանի ու մասնակից ըլլալու համար՝ պէտք է անցնիլ Գողգոթայի բլուրէն, Աւագ Ընթրեան չարչարալից Խաչի ճանապարհէն: Առանց զոհողութեան՝ յաղթանակ չի շահուիր, առանց խաչելութեան՝ Յարութիւն չկայ:

Հեթանոս աստուածներու ձեռքին մէջ կը տեսնենք հրեղէն նետեր, նիզակներ և շանթեր, իսկ մեր Տիրոջ յաղթակա՛ն ձեռքերուն մէջ՝ Խաչելութեան գամերուն նշանները:

Ապրումներ և գաղափարներ կը հարստանան երբ հեղինակը կամ բանաստեղծը կ՛ապրի իսկական ցաւի, երանութեան և ոգեւորութեան ոլորտին մէջ:

Աստուածորդին չարչարուեցաւ մինչեւ մահ, ո՛չ թէ որպէսզի մարդկութիւնը չի չարչարուի, այլ որպէսզի մարդկութեան տառապանքը համանման ըլլայ Իր ցաւին:

Հրաշալի գունազարդարումներով Յիսուս պատկերեց ժողովըրդներուն վիշտի և ցաւի հոգեվիճակը Իր ապրումով: Վիշտն ու տառապանքը կը բանան մեր աչքերը տեսնելու և համակուելու համար ուրիշին ցաւով: Պօղոս առաքեալ իր նահատակութենէն առաջ այսպէս կը գրէ Հռոմ մայրաքաղաքէն.

«Ես այնպէս կը խորհիմ, թէ ներկայ ժամանակի չարչարանքները ոչի՛նչ են գալիք փառքին հետ՝ որ մեզի պիտի յայտնուի»: --Հռ. Ը. 18:

Տանջանքի ու ցաւի ճամբան է որ կը տանի Աստուծոյ արքայութեան: Այս խորաթափանց տեսութիւնը օտար էր թէ՛ պատմական գաղափարականութեան և թէ՛ եսապաշտ իմաստասիրութեան:

Աշակերտները չկրցան ըմբռնել և հաւատալ, թէ չարչարուիլը աստուածային գործադրումի և լրումի ուղին է:--Մրկ.Ժ.35,:

Քրիստոսի Խաչելութիւնը, նուիրումի, զոհողութեան և սիրոյ արտայայտութիւնն էր Հայր Աստուծոյ: Այս տպաւորիչ յայտնու-

թիւնը տեղի ունեցաւ Գողգոթայի բարձունքին վրայ, որ կը խորհրդանշէ աստուածային սիրոյ գերագոյն արտայայտութիւնը:

"Մարդու Որդի" մակդիրը կ՛արտայայտէ Յիսուսի Մարդեղութիւնը և Իր մասնակցութիւնը մարդկային սահմանումի ճակատագիրին:

Տառապանքն ու վերջապէս խաչելութիւնն էր որ մարդոց պիտի վկայէր ու դարձի բերէր ճշմարտութեան:--Եսայ.ՄԳ: Յիսուս գիտցաւ որ առանց Խաչելութեան մարդ աշխարհը պիտի չի կարենար բերել աստուածաճանաչումի: Մարդկութեան հոգին ու խիղճը ցնցելու նպատակով Յիսուս Քրիստոս կը զոհաբերէ Իր Անձը:

«Եթէ Քրիստոսի անունին համար նախատուիք՝ երանելի էք, որովհետեւ կը նշանակէ՝ թէ Աստուծոյ փառաւորիչ հոգին ձեր վրայ հանգչած է: Խօսքս անոնց մասին չէ, որոնք կը չարչարուին իբրեւ մարդասպան կամ գող: Բայց ով որ իրիստոնեայ ըլլալուն համար կը չարչարուի՝ թող չամչնայ, հանզի իր այդ անունով՝ զԱստուած կը փառաւորէ»--Ա. Պետ. Դ. 14-16:

«Ինծի պէս յանձն առ Աւետարանի սիրոյն չարչարուիլ,
որհան որ կարողութիւն տայ Աստուած»--Բ. Տիմ. Ա. 8:

Աթէնքի մէջ փիլիսոփաներու աղանդ մը կար որոնք բացարձակ ճշմարտութենէ աւելի՝ հաճոյք կը փնտռէին: Տրամաբանութենէ աւելի՝փորձառութեան վրայ կը հիմնուէին:

Այս աղանդին հիմնադիրն էր Եպիկուրոս (մեռած Ք.Ա. 270) որուն գլխաւոր ուսուցումն էր, թէ կեանքի մէջ իշխողը պատահականութիւնն է, և գերագոյն բարին, ցաւէն ու տառապանքէն փախչիլ և ցաւն ու տանջանքը հաճոյքներու մէջ խեղդելն է:

Ըստ Եպիկուրեան աղանդին բարձրագոյն բարիքը, որուն պէտք է ձգտի մարդ՝ երջանկութիւնն էր: Այսինքն, հաճոյքներու կերուխումի սիրային հեշտութիւններու անձնատուր ըլլալ: Եպիկուրոսի հետեւողներուն կարգախօսն էր. «Երբ ես կամ՝ մահը չկայ, երբ մահը կայ՝ ես չկամ, ուստի ինչո՞ւ մտահոգուիմ կամ վախնամ անկէ» Անձնականութիւնը, ենթակային անձեռնմխելիութեան իրաւունքն է, ու «Մարդ» և «կեանք» եզրերու յատիտենական բախումը: Քրիստոսի ուսուցման մէջ, հաւատացեալը «մարդով» կը սկսի, սակայն «մարդկութեան» կը հասնի: Եպիկուրեան իմաստասիրութեամբ, ենթական "մարդով" կը սկսի ու "մարդով" իր անձով ալ կը վերջացնէ կեանքը: Յիսուսի հետեւողի մը զգացումը, ա՛յդ էակին կամքը, այսինքն իր անձնայատուկ անձնականութիւնը ցոլացնող զգայնութիւնն է որ կրօնական բացատրութեամբ փոխակերպումն է ենթակային անձնականութեան և անոր հոգեկան ըմբռնումներուն դէպի մարդասիրութիւն և ծառայասիրութիւն:

Այսօր Եկեղեցիներու առաջնահերթ պարտականութիւնն է

հաւատացեալները առաջնորդել սոյն փոխակերպուած անեսական ապրումի:

Դժբախտաբար, այժմ աշխարհի հոգեբանութեան մէջ տիրակալողը անձնասիրութիւնն է, որ աւելի վտանգաւոր է քան ջրածնային ռումբը:

«Քրիստոնէութեան բուն էութիւնը, այն արարիչն մէջ կը կայանայ, որով Ճշմարտութիւնը, ծառայասիրութիւնը, և տառապանիը կը դադրին տեսական, յղացական, հայեցողական ըլլալէ, ու կը դառնան մարմնացեալ, անձնատրեալ և կենսատրեալ՝ մարդացեալ Յիսուսի մէջ»--Գարեգին Ա Կաթ.:

Քրիստոնէութեան առաւելութիւնը այն է, որ ան տեսութիւն մը չէ միայն և ոչ ալ վարդապետութիւն մը, այլ՝ մարմնաւորումը՝ Յիսուս Քրիստոսի Անձնատրութեան և ապրումին՝ կեանիին:

Պօղոսի հոգեկան տառապանիը, որ դարձաւ իր ելնարանը:

«Բայց ես ոչ մէկ բանի մէջ իմ անձիս արժէք կ՛ընծայեմ, բացի անկէ՝ որ ուրախութեամբ կատարեմ իմ ընթացքս և այն պաշտօնը, զոր առի Տէր Յիսուսէն. վկայ ըլլալ Աստուծոյ շնորհիը Աւետարանելու»--Գործք Ի.24:

«Զգո՛յշ եղէք դուք ձեր անձին և ամբողջ հօտին՝ որուն վրայ Սուրբ Հոգին տեսուչ կարգեց ձեզ հովուելու համար Տիրոջ ժողովուրդը, զոր Ան փրկեց Իր Արիւնով»--Գործք. Ի.28:

«Ոեւէ մէկուն արծաթին, ոսկիին կամ հագուստին չցանկացի: Դուք ինքնին գիտէք, թէ իմ այս ձեռքերովս շահեցայ և հոգացի թէ՛ իմ և թէ՛ ընկերակիցներուս պէտքերը և կեանքիս օրինակով ցոյց տուի՝ թէ այսպէս պէտք է աշխատիլ տկարներուն օգնել յիշելով այն խօսքը որ Տէր Յիսուս Ինք ըսաւ, "թէ՝ Աւելի երջանկաբեր է տալը, քան առնելը":--Գործք Ի. 33-35:

«Ճշմարիտ, ճշմարիտ կ՛ըսեմ ձեզի, եթէ ցորենի
հատիկը հողին մէջ իյնալով չմեռնի՝ միայն ինքը
կը մնայ, իսկ եթէ մեռնի՝ շատ արդիւնք կու տայ»,

ըսաւ Յիսուս:

Մշտառատ ներշնչումի Աղբիւր Յիսուս վերոյիշեալ խօսքերը ըսաւ Ի՛նքն իրեն համար: Եթէ Ինք չմեռնէր մեզ համար, Ի՛նք մինակ պիտի մնար առանց Սուրբ Եկեղեցւոյ: Յիսուս մեռաւ, որպէսզի Ինք մեզմով բազմանայ: Երբ գամ կայնիմ խաչիդ մօտիկ, Արեւ, աշխարհ կ՛ելլեն աչքէս Ի՞նչ են երկրի փառք անոտիք, Դուն ցաւերովդ ինձ հերիք ես: Թո՛ղ գիս խաչիդ ստուերին տակ, Հո՛ս կը տեսնեմ մեղքս անհամար Ա՛լ չեմ փնտռեր պատիւ, վաստակ, կ՛ուզեմ զոհուիլ Քեզի համար:

--Ա. Կ. Պետիկեան

Օգոստոս 15, 1999
Թորոնթօ

ՈԽՏԱՒՈՐԸ ԵՒ ՈԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ուխտատոր է ա՛ն, որ Աստուծոյ հետ դաշինք մը ունի, հաստատ խոստում մը ըրած է նպատակի մը, կամ ակնկալութեան մը համար: Անգլերէն devotion բառը կու գայ "devote" բառէն որ կը նշանակէ աստուածութեան ուխտ ընել՝ ճօնել մեծաշուք արարքով կամ անձը սրբագործել անձնանուիրումով: Ուխտագնացութիւնը այդ խոստումը յարգե՛լն է: Աստուծոյ հետ եղած դաշինքը գործադրե՛լն է: Ուխտագնացութեան նպատակը՝ մարդուն յիշեցնել է, թէ այս կեանքը ժամանակաւոր է, ու կայ մեռնիլ և ապա դատաստան:

Ուխտաւորութիւնն ու Աստուծոյ հետ ուխտ ընելը, որոշ պարտականութիւն մը ստանցնել կը նշանակէ: Ուխտագնացութիւնը բոլոր կրօնքներու մէջ և նախապատմական ժամանակներէ ի վեր ունի իր յատկանշական երեւոյթները: Հեթանոս կրօնքներու բոլոր կենդանական զոհագործութիւնները, Գերբնականին հետ եղած ուխտի մը հետեւանքը կամ ակնկալութեան մը զոհողութիւնն էր:

Նախաբրիստոնեայ հաւատքի շրջանին, ուխտագնացութիւնը ճամբորդութիւն մըն էր դէպի սրբատեղի մը կամ տաճար մը:

Հրեաները ունէին իրենց տաճարը Երուսաղէմի մէջ, իսկ հեթանոսները բազմազան բազմաթիւ տաճարներ, որոնք ճարտարապետական սքանչելիքներ էին:

Մարդ արարածը փափաք է տեսնել Գերբնականը իր բնական աչքով ու յետոյ երկրպագել ու աղօթել Անոր: Մարդկային այս բաղձանքն ու իղձը թէեւ արդարանալի է, սակայն ունի նաեւ իր շատ վնասակար դերը: Ի՞նչ կը կարծուի ըլլալ վնասը:

Վնասը ա՛յն է, որ մարդ էակը թէ՛ մարմնաւոր աչքով կը տեսնէ, և թէ՛ հոգեկա՛ն աչքով, և մարդ արարած, աւելի՛ դիւրաւ կը դեհի ու կը շեղի դէպի մարմնաւորը, և մարմնակա՛ն տեսանելին, քան թէ հոգի՛ն Ջմայլեցնողը՝ Աստուած Ճշմարիտ: Ուստի, երբ ուխտագնաց մը կ՛երթայ տաճար կատարելու համար իր ուխտը գերբնականին, որուն իր հաստատ խօսքը տուած էր, իր աչքին տեսանելիքը կը տեսնէ տաճար մը հեթանոսական շրջանին, ու եկեղեցի մը քրիստոնէական թուականին: Թէ հեթանոս ուխտաւորը ու թէ քրիստոնեան կը կատարեն իրենց ուխտը զոհելով մատաղ մը իրենց Աստուծոյ:

Բոլոր Քրիստոնեայ ազգերն ու ժողովուրդները, նախքան հաւատալու Յիսուս Քրիստոսի ու Անոր Յայտնաբանած Աստուած Ճշմարիտին, կը հաւատային բազմաթիւ աստուածներու, որոնց բնակավայրը իրենց տաճարնե՛րն էին, ուր անոնք բազմած էին ոսկեզօծ գահերու վրայ: Հեթանոսներուն համար, տաճա՛րն ու իրենց աստուածնե՛րը նոյնն էին: Այդ պատճառաւ հեթանոսնե-

րու տաճարները, ճարտարապետական կառոյցները, անոնց բանդակները, և փառահեղ սիւները, կը հրապուրէին ուխտաւորները:

Եփեսոս կռապաշտութեան կեդրոն էր: Հոն կը գտնուէր աշխարհի եօթը հրաշալիքներէն մին սեպուած "Արտեմիսի տաճարը", հարիւրչորս մեթր երկայն, հիսուն լայն, հարիւր սիւներու վրայ հաստատուած՝ որոնցմէ իւրաքանչիւրը տասնըվեց մեթր բարձրութեամբ մենաբար մարմար էր:

Քրիստոնեաներ եւս մեծարելու համար իրենց Աստուած Ճըշմարիտը և Փրկիչ Յիսուս Քրիստոս, կառուցին հսկայ եկեղեցիներ մրցակցելու համար հեթանոս տաճարներու պերճութեան դէմ:

Ժամանակի ընթացքին, Քրիստոնեաներու համար եւս գերբընական Արարիչ Աստուած դարձաւ սուրբ եկեղեցի:

Մինչեւ հոս շատ բարի է և աստուածահաճոյ: Երբ հաւատացեալ մը չի կրնար զանազանել Արարիչ Աստուածը մարդակառոյց եկեղեցիէն, մարգարէական խօսքը անմիջապէս կու գայ կատարելու իր դերը: Եսայի մարգարէն կը խօսի ակնարկելով ուխտաւորներու, որոնք եկած են կատարելու իրենց ուխտերը: Տէրը այսպէս կ՛ըսէ.

«Երկինք Իմ Աթոռս է,
Ու երկիր Իմ Ոտքերուս պատուանդանն է.
Այս ի՞նչ տուն է որ Ինծի համար կը շինէք,
Եւ այս ի՞նչ տեղ է Իմ հանգստութեանս համար.
Քանզի ասոնց ամէնը Իմ Ձեռս շինեց,
Ու ասոնց ամէնը եղան, կ՛ըսէ Տէրը.
Բայց ես ասոր պիտի նայիմ,
Այսինքն խոնարհին և կոտրած հոգի ունեցողին
Ու Իմ խօսքէս դողացողին:
Արջառ մորթողը մարդ մեռցնողի պէս է,
Գառնուկ զոհողը շուն մորթողի պէս,
Նուէր մատուցանողը խօզի արիւն մատուցանողի պէս,
Կնդրուկ ծխողը կուռք պաշտողի պէս: Եսայի 66.1-3:

Աստուծոյ վերոյիշեալ խօսքը ուղուած է ուխտաւորներու և Իրեն մատաղ ընողներու: Վերոյիշեալ աստուածախօս արտայայտութիւնը կու գայ արթնցնելու հաւատացեալ ժողովուրդը իրենց սխալ, անգէտ և հեթանոս հաւատալիքներու սովորոյթէն:

Ընթերցողը երբեք կարծելու չէ, որ աստուածային վերոյիշեալ մարգարէութիւնը որպէս պատիժ կամ սպառնալիք մըն է որ մարգարէն կը խօսի ուխտաւորներուն: Ոչ, այլ ուխտաւորները ա՛յդքան հեռացած են ճշմարիտ հասկացողութենէ, որ Աստուած կը ջանայ Իր ողորմած ու գթարատ Սրտով Իր սիրելի ժողովուրդը դարձնել և ուղղել ճշմարտութեան:

Քրիստոնէութիւնը պետական կրօն դառնալէն վերջ, Խոր Վիրապ դարձաւ հաւատքի սրբավայր և ուխտավայր:

Հայոց եկեղեցին, հայ մարդուն հոգեկան տունն է, ուխտատեղի --Ռումանիոյ «Հաճոյակատար Սուրբ Աստուածածին» վանքը կառուցուած 1512 թուին, կը հանդիսանայ Արեւելեան Եւրոպայի Հայոց ամենահին ուխտատեղին: Սրբ. Մեսրոպ Մաշտոցի գերեզմանը, Օշական գիւղի մէջ, ուխտատեղի մըն է մանաւանդ հայ գրի մշակներուն: Պատմութիւն գրած ենք մեր սրբատեղիներով և ուխտատեղիներով՝ Աղթամարով, Անիով և Սրբ. Էջմիածնով:

Քսաներորդ Դարու Հայ ուխտագնացներէն, որոնք այցելած են վերոյիշեալ զանազան ուխտատեղիները, բանի՞ անձեր հանդիպած են Աստուծոյ, Փրկիչ Քրիստոսի՝ իրենց Տիրոջ և ստացած իրենց ուխտին կատարումը՝ եթէ հաւատացեալ ուխտաւորներ գացին տեսնելու միայն եկեղեցւոյ ու վանքերու ճարտարապետական կառոյ՛ցը ու չի հանդիպեցան եկեղեցւոյ Տիրոջ՝ Հօր Աստուծոյ, թող Ամենակալ Տէրը ներողամիտ ըլլայ այդ զբօսաշրջիկներուն:

Ուխտավայրի մը այցելութեան նպատակը զբօսաշրջիկութիւն չէ՛, "թուրիզմ" չէ, այլ հոգեւոր առաքելութիւն: Բան մը՝ օրհնութի՛ւն մը ստանալ, և բան մը տա՛լ է, այսինքն, ինքնազո՛հ ըլլալ: Ուխտաւոր մը երբ բան մը տա՛լ կամենայ, ինքնաբերաբար կը ստանայ: Ան կրնայ նուիրել ինքզինք Աստուծոյ ողորմութեան, ու ետ կը ստանայ ինքզինք սրբացած և հոգեպէս առողջացած:

Քրիստոնեայի մը կեանքը ուսումնարան մըն է ո՛չ զբօսավայր, մարզարան մը և ո՛չ դաշտահանդէս մը միայն:

> **«Հայ եկեղեցւոյ զօրութիւնը կախում ունի հայ եկեղեցականին իր ուխտին և կոչումին հաւատարիմ մնալէն»** --Գարեգին Ա. Կաթողիկոս:

Ճշմարիտ ուխտագնացութիւնը ո՛չ թէ սրբատեղի մըն է, այլ հոգեկա՛ն ուղեւորութիւն մը, որ խորհրդաբանողը ինք խորագոյց ոգիով կ՛իրագործէ առանձնութեան մէջ աղօթքով: Մինչեւ որ մարդու հոգին մսուր մը (խոնարհութիւն) չի դառնայ, Յիսուս հոն չծնանիր, իսկ երբ ծնանի, այդ հոգեկան մսուրը կը դառնայ սրբավայր և ուխտավայր: Կը հիանանք, կը սքանչանանք մեր նախնեաց հաւատքի ուժին և հզօր կամքին, որուն առջեւ ժայռերն անգամ կը բացուին, կը վերածուին աղօթավայրերու և ուխտատեղիներու:

Ինչո՞ւ այսպէս կը մտածեմ: Որովհետեւ, երբ այցելենք Սամարիայի Սիւքար քաղաքը, հոն կը գտնուի Յակոբ նահապետին աղբիւրը:

«Յիսուս, ճամբորդութենէն յոգնած, նստաւ աղբիւրին քով. մօտ վեցերորդ ժամն էր (կէս օր): Սամարիայէն կին մը եկաւ ջուր հանելու: Յիսուս ըսաւ անոր. **«Ինծի խմելու ջուր տուր»:**

Սամարացի կինը ըսաւ .«Դուն որ հրեայ մըն ես, ինչպէ՞ս ինձմէ՝ Սամարացի կնոջմէ մը խմելու ջուր կ՛ուզես»:

Յիսուս պատասխանեց.

«Եթէ գիտնայի՛ր Աստուծոյ պարգեւները»

Մեր Տէրն ու Փրկիչը Յիսուս, առանց խտրութեան կը խօսէր ամէն անձի հետ, որովհետեւ համայն մարդկութիւնը Իր ստեղծածներն են: Սամարուհին՝ իրենց միաստուածեան տաճարը գերադասելով Երուսաղէմի տաճարին կը ջանայ նախապատիւ համարել Սամարացիները և կ՛ըսէ.

«Մեր հայրերը այս լեռներուն վրայ երկրպագութիւն ըրին, իսկ դուք (Հրեաներդ) կ՛ըսէք թէ միայն Երուսաղէմն է միակ այն վայրը ուր պէտք է զԱստուած պաշտել»:

Այս հարցազրոյցի ընթացքին է, որ լուսահանդերձ Յիսուս կ՛արտասանէ Իր ոսկեղէն խօսքերէն մին, ըսելով.

«Ո՛վ կին, հաւատա՛ ինծի, որ պիտի գայ ժամանակը,
երբ ո՛չ այս լերան վրայ և ո՛չ ալ Երուսաղէմի մէջ
պիտի պաշտէք Հայրը...:
Պիտի գայ ժամանակը, և արդէն իսկ եկած է, երբ
ճշմարիտ երկրպագուները հոգիով և ճշմարտութեամբ,
պիտի պաշտեն Հայրը, որովհետեւ Հայրն ալ կ՛ուզէ որ
իր երկրպագուները այդպիսին ըլլան:
Հոգի է Աստուած, և Անոր երկրպագուները պէտք է
հոգիով և ճշմարտութեամբ զայն պաշտեն»:

Արդեօք հարկաւո՞ր է բացատրութիւն կցել Յիսուսի վերոյիշեալ ջինջ ու հասկնալի խօսքերուն: Մինչեւ Յիսուս Քրիստոսի աստուածայայտնիչ բարոզութեան, մարդիկ կարիքը ունէին տեսանելի և շօշափելի օժանդակ թանձրացեալի՝ տաճարի, սրբավայրի կամ բարաշէն կառոյցի, ինչպէս որ ներկայիս Հրեաները ունին Լացի Պատը:

Անհու՛ն Ջգաստութեան Յիսուս, զԱստուած մօտեցուց համայն հաւատացեալներուն և հայրական գթալիր Դիմագիծ մը տուաւ կարծեցեալ նախանձոտ ու վրէժխնդիր Աստուծոյ:

Այսուհետեւ Աստուած գտանելի է, ոչ թէ միայն տաճարներու և աղօթատուներու մէջ, այլ՝ Աստուած Իր սիրոյ և հոգեկան Ներկայութեամբ մօտն է Ջինք փնտռողներուն և Իրեն աղօթողներուն համար: Աղօթքի պահը այն սրբազան պահն է, որ հնարաւոր չէ բացատրել, այլ պէտք է զգալ և ապրիլ:

Աղօթքի հիմնական դէպք իրողութիւնը ա՛յն է, որ Աստուած Իր ամենագէտ իմաստութեամբ կը լսէ ու կը պատասխանէ ենթակային աղօթքը: Աղօթք մը կ՛արժեւորուի և կը լսուի այնքան, որքան աղօթող անձը ապրած է իր խնդրանքը: Աղօթք և ապրում պարտ են միահիւսուիլ: Աղօթքը երկխօսութիւն մըն է Աստուծոյ հետ, որուն առջեւ կը բանանք մեր սիրտը: Աղօթքը մարդուն ներսէն մղում մըն է դէպի Աստուած, և աւելին թռիչք մըն է:

«Արդաւեւ էական է որ մարդ պայքարի իր իսկ խորհուրդներուն դէմ եթէ կը փափաքի որ վերանայ իր մտածումներէն հիւսուած վարագոյրը որ կը ծածկէ իր միտքը: Այդպիսով միայն ան կրնայ իր հայեացքը առանց դժուարութեան դարձնել դէպի Աստուած, և խուսաբիլ իր թափառող խորհուրդներուն կամքին հետեւելէ»--Սրբ. Ամոնաս ճգնաւոր 288-350 թ.:

Մարդ, աղօթքով պիտի ճգտի Յաւիտենականին, պիտի հասնի Անհասին, տեսնէ Անտեսանելին, ընդգրկէ աննահմանին և ապրի Յաւիտենականը: Ա՛յս է իրական ուխտագնացութիւնը որ աղօթքով կը կատարուի: Ո՛չ թէ ենթական ի՛նք կ՛երթայ սրբատեղի մը, այլ աստուածային սրբարար Ներկայութիւնը և ենթակային կամեցողութիւնը կը միահիւսուին առանցնութեան մէջ:

Ի՞նչպէս:

Անկիւնադարձ մը կերտող Յիսուս՝ Իր աստուածայայտնիչ ուսուցումով փոխակերպեց մարդակառոյց տաճարը, որպէս հոգեկան Սուրբ Հոգւոյն էջքը դէպի աղօթող հաւատացեալներու՝ Հոգեգալուստի օրը, որ կը կոչենք Պենտեկոստէ:

Վերոյիշեալ դէպք իրողութիւնը տեղի ունեցաւ, որովհետեւ «բոլոր հաւատացեալները միասիրտ, յարատեւօրէն աղօթքի մէջ էին»: Այս մասին անսպառ Ընորհ Յիսուս այսպէս պատուիրած է Իր աշակերտներուն.

«Դուն երբ աղօթես՝ մտի՛ր սենեակդ, փակէ՛ դուռը և ծածո՛ւկ կերպով աղօթէ Հու երկնաւոր Հօրդ. և Հու Հայրդ, որ անտեսանալի է ու կը տեսնէ կատարածդ, Հեզի պիտի հատուցանէ յայտնապէս»: Մատթ. Զ. 6:

Անստուեր Լոյս Յիսուս, թէ դիւրացուցած է ուխտագնացութիւնը, և թէ հոգեկանացուցած է զայն: Մարդ ոչ թէ ճամբորդելու կարիքը ունի այլեւս, այլ՝ սրբանալու և առանձնութեան մէջ բանալու իր սիրտը Հօր Աստուծոյ, ոչ միայն որպէս խոստովանահայր, այլ որպէս սիրատոչոր Հա՛յր Երկնաւոր: Անցած են ժամանակները երբ Աստուած կը կարծուէր ըլլալ անհասանելի և անմերձենալի:

Աստուածայայտնիչ Վարդապետ Յիսուս կը պատուիրէ Իր աշակերտներուն ըսելով.

«Խնդրեցէ՛ք, և պիտի տրուի ձեզի, փնտռեցէ՛ք, և պիտի գտնէք, բախեցէ՛ք, և պիտի բացուի ձեզի. որովհետեւ ով որ խնդրէ՝ կը ստանայ, ով որ փնտռէ՝ կը գտնէ, և ով որ բախէ՝ պիտի բացուի անոր»--Մատթ. Է. 7-8:

Յիսուս Քրիստոսի այս վերջին պատուէրին, չեմ համարձակիր մէկ բառ իսկ աւելցնել: Ընթերցողը ի՛նք իր հոգեկան ներընչումով թող խնդրէ մեր սիրելի Յիսուս փրկիչ Բարէխօսէն հաւելեալ բացատրութիւն:

Օգոստոս 1, 1999
Թորոնթօ

ԱՂՕԹԱՀԱՒԱՔ ՓԱՌԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ և ԳՈՎԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ

1. Յատուկ ուրախութեամբ, հոգեկան գոհունակութեամբ և առ Աստուած շնորհակալական զգացումներով կ՛ողջունենք աստուածապարգեւ Նոր Տարին:

2. Փառաբանութիւնը մի՛ միայն Աստուծոյ կը վերապահուի: «Փառ Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ» փառաբանութեան համաոտ և սրտաբուխ բանաձեւն է որ կը կրկնուի ամէնաղօթէն վերջ:

3. Քրիստոնեայի մը անձնանուիրումը՝ հոգե ընծայութիւն և սպասում ըլլալու է հաւատով:

4. Աստուածասէր ծառայասիրութիւնը փառաբանութեան և ինքնանուիրումի պաշտամունքն է:

5. Եկեղեցին՝ իր ծառայութեամբ, նուիրումով և զոհողութե՛մբ միայն կրնայվկայել, որովհետեւ ան (Եկղեցին) Քրիստոսի փառատրումին ու Անոր Երկրորդ Գալստեան միջեւ գտնուող լուսատու իրականութիւնն է:

6. Աստուծոյ փառին, եկեղեցւոյ պայծառութեան և ազգին վերակենդանութեան տեսիլքով ծառայեցին ու նահատակուեցան մեր հոգեւորականները:

7. Անձնանուէր հաւատացեալը երբեք «գոհ ըլլալու» մասին չի խորհիր, այլ «գոհ ճգելո՛ւ» ջանք կը թափէ:

8. Քրիստոնեան անվերապահօրէն կը հաւատայ ու կը վստահի՛ որ Աստուած իրեն համար նախատեսած է ամենէն աւելի ճիշդ ու արդար կեանքը:

9. Սրբ.Գրիգոր Լուսաւորիչ տանջանքներու ենթարկուած ժամանակ ի՛սկ կ՛աղօթէր Աստուծոյ, ըսելով. «Գոհանամ քեզմէ, Տէր, որ ինձ՝ անարժանս, արժանի դարձուցիր Քու պարգեւիդ, որովհետեւ սկիզբէն իսկ սիրեցիր քու ճեռիդ ստեղծածները . . . »:

10. Սրբ.Գայանէն երբ փորձութեան ենթարկուած էր թագաւորին կողմէ, ծունկի կու գայ ու կ՛ըսէ. «Տէր ամենայնի, ո՞վ կարող է Քեզ հաւտուցանել մեզի շնորհած քու բարիքներդ . . . »:

11. Ի՜նչ փառ ու փրկութիւն, բռնել աստուածային բարերար Ջեռքը, այդ հրաշագործ ու ամենասուրբ Ջերքը, որ գթառատ՝ կու տայ ու կը մոռնայ, կը փրկէ ու կը գոհանայ, կը նախատուի ու կը ներէ և չի զրկեր մեզ Իր աստուածային շնորհներէն ու պաշտպանութենէն:

12. Փառաբանութիւնն ու գոհաբանութիւնը այն բարձունքներն են, ուր բառերն ու խօսքերը կը դադրին և մարդ հոգեկան յափըշտակութեան մէջ կը տեսնայ զԱստուած ու կը ճանչնայ ինքզինք:

«Փառ Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ»

Փետրուար 23, 1989

“ԱՅՍ Է ՁԵՐ ԺԱՄԸ ԵՒ ԽԱԽԱՐԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ”

Ի՞նչ կը նշանակէ "ժամ" և "իշխանութիւն":

Մարդկային ինքնագոյացութեան մէջ, ժամերն ու իշխանութիւնները համայնապէս տարածուած են, սակայն կա՛ն դէպքեր և վերի՛ն հրամաններ, որոնք ունին իրենց մասնայատուկ "ժամերն" ու "իշխանութիւնները"ը: Օրինակ.--

1. Ճաբոնական գեհենավառ օդային ռմբակոծութիւնը Հաուայի նաւատորմին, անակնկալ և չսպասուած ժամ մըն էր Ամերիկայի թէ՛ կառավարութեան և թէ ժողովուրդին համար:

2. Համաշխարհային Երկրորդ Պատերազմի, Եւրոպայի Ցամաքահանումը դաշնակից ազգերու բանակային զօրութեամբ, և Այզընհաուրի հրամանատարութեամբ, ջախջախիչ պարտութիւն մը դարձաւ, գերմանական հզօր բանակներու տապալումով:

Ազգերու կեանքին մէջ կան թուականներ, որոնք ոչ միայն ճակատագրական դեր մը կ՛ունենան, այլ և կը վճռեն ժողովուրդներու գոյութեան իրաւունքը կամ մահը: Հինգերորդ դարուն է որ խումբ մը հայրենասէր ու հանճարեղ մտաւորականներ, գերմարդկային ճիգով մեր ազգային հիմնաքարը դրին և քաղաքակրթութեան հոյակապ տաճարը բարձրացուցին:

Հայ միտքը մեր սրբազան թարգմանիչներու ձեռամբ, ասկէ 15 դարեր առաջ քաղաքակրթութեան սեղանին վրայ բերաւ իր իմացական և բարոյական թանկարժէք ընծան, զոր ո՛չ ոյժի և ո՛չ ալ դրամի զօրութեամբ կարելի է ձեռք բերել:

Ձարը կրնայ որոշել իր ժամը և խաւարը կրնայ ունենալ իր իշխանութիւնը: Ձարը և խաւարը ժխտակա՛ն կացութիւններ ըլլալնուն համար, միշտ ենթակայ են պարտութեան և կորուստի:

Օրինակ, կարելի չէ բնաւ մեծագանակ խաւար հաւաքել ու մթացնել լոյսը, սակայն փոքրիկ մոմ մը վառելով կարելի է լուսաւորել մթնոլորտը: Մէկ ծաղիկով գարուն չի գար, բայց մէկ մոմավառութեամբ խաւարը կը լուսաւորուի: Խաւարը կը խորհրդանշէ անսահման անծանօթը և սպառնացող պարապութիւնն ու ունայնութիւնը մարդ արարածին:

Աստուած ըսաւ. «Լոյս ըլլայ, ու լոյս եղաւ»--Ծննն. Ա.4:

Համատարած անդունդի խաւարն ու տիեզերածաւալ մթութիւնը կորսուեցան աստուածահիրաշ իշխանութեամբ: Ա՛յս հաւատքը, ա՛յս քաջալերական մխիթարութիւնն է, որ Աստուած կը շնորհէ Իր մարդ արարածներուն Իր Աւետարանի էջերուն մէջ: Յիսուսի գերեզմանէն իր սկիզբը առած այդ լոյսը կը շարունակէ ցարդ տարածուիլ ու թափանցել մեր խաւար հոգիներէն ներս:

Ձարն ու խաւարը կրնան գոյութիւն ունենալ իբր ժխտական ներկայութիւն, բայց ո՛չ երբեք որպէս գոյութիւն: Գոյութիւնը դրակա՛ն ներկայութիւն է: Հոն ուր լոյս չկայ, մթութիւն կայ:

Լոյսի բացակայութի՛ւնն է, որ ցոյց կու տայ խաւարին ներկայութիւնը: Կեանքի ու Բարիի ներկայութիւնն է, որ ի յայտ կ՛ընէ չարը: Սոյն պատճառաւ Յիսուս ըսաւ. «Ես եմ աշխարհի Լոյսը», ու նաեւ ըսաւ Իր աշակերտներուն. «Դո՛ւք էք աշխարհի լոյսը»:

Այսինքն, Ինձի՛ հետեւելո՛վ, Իմ պատուէրներս կատարելո՛վ պիտի դառնաք լոյսեր, ու պիտի լուսաւորէք դուք ձեզ ու նաեւ համա՛յն աշխարհը:

Լուսաւորուած հաւատացեալի մը միակ արժանաւոր պարտականութիւնը ուրիշ մը լուսաւորել է: Խափանելու համար չարը, փոխելու խաւարը լոյսի և տրտմութիւնը ուրախութեան: Պահ մը ետ երթանք, ու դիտենք Գրիգոր Պահլաւունին: Եթէ պատահեր որ ան չլուսաւորեր Տրդատ թագաւորը, կամ զայն լուսաւորելէն յետոյ անապատ բաշուէր ու ճգնաւորութիւն ընէր, ի՞նչ պիտի ըլլար Հայաստան աշխարհի հաւատքը և անոր ինքնութիւնը:

Գրիգոր Պահլաւունի բժշկելէ յետոյ երկրին թագաւորը, դարձաւ աշակերտը Յիսուս Քրիստոսի, և ի՛նք եւս դարձաւ լուսաւորիչը Հայ ազգին: Այս նո՛յն պարտականութիւնն է, որ Յիսուս կը պահանջէ մեր իւրաքանչիւրէն:

Բնական խաւարին մէջ, իրերու իսկութիւնը չերեւիր. չենք կրնար ճշդել անոնց գեղեցկութիւնը կամ տգեղութիւնը: Վնասակար և գիշատիչ կենդանիներու գործելու ժամն է գիշերը:

Արդարեւ յոյսը, քրիստոնէական հասկացողութեամբ, հաւատքին ներքին ուժն է մարդուս մէջ, որ մարդը կը մղէ ներկայէն նայելու ապագային ու խաւարին մէջէն տեսնելու համար Լոյսը:

Խաւարը՝ իր շղարշին ներքեւ կը թաքցնէ կեանքը, բայց կեանքը իր հաւատքի զօրութեամբ պիտի յաղթէ մահուան: Հաւատացեալները վառ պահելու իրենց կեանքերը և ուրանալո՛ւ են իրենց "ես"ը որ անյայտանայ խաւարը: Լոյսին դիմաց խաւարը խոյս կու տայ ու կը փախչի:

Ջերմութիւն և խաւարի փարատումը գոյանալու համար կանթեղը՝ ինքզինք պարտ է սպառել:

Յիսուս մրցակից աստուած մը չի քարոզեց: Ան մի միայն քարոզեց "Հայր Երկնատր" Աստուածը առանց բաղդատութեան դնելու զԱյն ուրիշ ազգերու աստուածներուն հետ: Ան չնախատեց կռապաշտութիւնը, այլ խաւարին մէջ մոմ մը վառեց, խաչակրութիւն չըրաւ, վայրագութեան չդիմեց: Աստուածային լոյսով խաւարը հեռացուց, փարատեց: Աւելորդապաշտութեան դէմ մաքառելու միակ ճշմարիտ միջոցը լուսաւորութիւն՝ գիտութիւն տարածել է:

Մարդ կեանքին մէջ երբեք խաւարին հետ չի խօսիր, այլ լոյսին հետ: Խօսի՛նք Աստուծոյ հետ:

«Կեանքը մարդոց համար Լոյսն էր՝ որ խաւարին մէջ կը փայլի, բայց խաւարը չկրցաւ հասկնալ զԱյն»--Յով. Ա.5:

Մարդու յոգնած մարմինը կազդոյր կը փնտռէ, իսկ հոգին Լոյս: Առաբեալներու կեանքը համակ, եղաւ զրկանք ու տառապանք, նուիրում, պայքար ու նահատակութիւն որպէսզի չկորնչի յաւերժութեան Լոյսը՝ Յիսուս Քրիստոս: Ի՞նչ խորախորհուրդ խօսք, ի՞նչ եզական պատկեր, ԼՈՅՍԻ պատկերը, զոր Յիսուս միայն կրնար տալ մարդկութեան, փարատելու համար մարդոց հոգիներուն վրայ նստած խաւարը: Յիսուս իբր Լոյս բանականութեան, իբր Յոյս Հոգւոյ, և իբր սէր է անհունօրէն ջերմ սիրտի մը:

Աստուած դեռ ի՞նչ լոյսեր ունի տալիք ու յայտնութիւններ ունի հաղորդելիք բեզի և ինծի:

Երբ Աւետարանին խօսքերը պիտի փոխարկուին ճառագայթարձակ Լոյսերու ու պիտի արթնցնեն բեզ ու բու բոլոր սիրելիներդ իրենց կալանուած մահաքունէն: Ա՛յն ատեն պիտի կատարուի այն խօսքը որ գրուեցաւ.

«Մահը կուլ գնաց յաղթութեան:
Ո՞ւր է, մա՛հ, բու յաղթութիւնդ.
ո՞ւր է, դժո՛խք, բու խայթոցդ»:

Մտքի լոյսը որպէս կշիռ կը գործէ: Կը հաշուէ, կը չափէ, կը զննէ ու կը բաղդատէ: Մարդ այդ լոյսը ստացաւ գերագոյն Լոյսէն:

Հոգեկան Լոյսը կ՛առաջնորդէ ո՛չ միայն ճանչնալու, այլ ճանչցուած Մէկը իւրացնելու, զԱյն ապրելու և Անոր նմանելու. հոգեկան լոյսն է, որ Մագթաղենացիին իր աղտոտ կեանքէն բարձրացուց անբասիր սրբութեան: Հոգեկան Լոյսն է.

«Ես եմ աշխարհի Լոյսը» ըսաւ Յիսուս, որ յեղաշրջեց հեթանոս աշխարհը և Հայաստան աշխարհը: Հոգեկան Լո՛յսն է, որ կառուց վանքեր, մենաստաններ, որբանոցներ, հիւանդանոցներ, բորոտանոցներ ամոքելու համար վիշտն ու թշուառութիւնը:

Հոգեւոր Լոյսը, երաշխիքն է՝ յաւիտենական կեանքի:

«Խոր Վիրապէն ճառագայթող լոյսը ֆալեց
Հայ ժողովուրդի ճամբաներէն, ապրեցաւ
Հայ ժողովուրդի սիրտին զարկով ու դարձաւ
Նարեկացի, Շնորհալի ու Տաթեւացի ու
մանաւանդ վերապրեցուց Մեծ Եղեռնէն
պրծող հաւատացեալները»:

Լոյսը մեր կեանքին, իմաստը, մեր գոյութեան, և զօրութեան աղբիւրն է, և գաղտնիքը մեր յաւերժութեան:

Ո՛վ Աստուած Հա՛յր Երկնաւոր, անգիտութեան այս
համատարած խաւարին մէջ, Քու սիրոյդ և
արդարութեանդ Լոյսը ծագէ:

Մարտ 28, 2002
Թորոնթօ

«Յայսմ հաւատոյ զմեզ ոչ ոք կարէ խախտել, ո՛չ հրեշտակք և ո՛չ մարդիկք, ո՛չ սուր և ո՛չ հուր ո՛չ ջուր և ոչ ամենայն զինչ և են դառն տանջանք»:

Յիսուսի Յարութիւնը լոյսի յաղթանակն է խաւարի վրայ, անմահութեան զօրութիւնն է մահուան վրայ, յաւերժական կեանքի իշխանութիւնն է մեռելութեան վրայ, սիրոյ յաղթանակն է ատելութեան վրայ, և բարութեան յաղթութիւնն է չարութեան վրայ:

Աստուած կ՛երեւի Իր արարչագործութեամբ, սակայն բնութիւնը չէ՛ Աստուած, այլ անոր արտայայտչական երեւոյթը: Պօղոս առաքեալի Քրիստոսը՝ Յիսուս Նազովրեցին չէր, այլ Բարձրեալը, հզօր աստուածային Անճնաւորեալ Հոգին որ մահուան իշխանութիւնը խորտակեց: Յիսուս Քրիստոսի աստուածայայտնութիւնը սիրո՛յ անճնանուիրումն է՝

«Եկէ՛ք ինձի, բոլոր յոգնածներ և բեռնաւորուածներ»:

Ճնշումով և պարտադրութեամբ ստեղծուած բարիք մը կը դառնայ անհանդուրժելի և բիրտ իշխանութիւն: Կրօնական իշխանութիւն մը ուրիշ տեսակի բռնատիրութիւն մը դարձաւ:

Միջնադարեան իր խաւարամտութեամբ արգելակեց ժողովուրդին յառաջդիմութիւնը, ընկերային զարգացումը և խափանեց անոր հորիզոնին ընդլայնումը:

Հայոց հին մատենագիրներու փայլուն կաճառին մէջ կայ մէկը, որուն համար ամենայն վստահութեամբ կրնանք ըսել, որ ան եղած է Հայ ժողովուրդի ամենասիրելի հեղինակներէն մէկը:

Այդ հեղինակը հռչակաւոր եղիշէ վարդապետն է, 5-րդ Դարու Հայկական հերոսամարտի՝ Վարդանանց Պատերազմի, ականատես անմեռ պատմիչը:

«Եթէ մշտատե՛ւ ալ ըլլայինք», կ՛ըսէ երանելի Եղիշէ,
**«դարձեալ արժանի էր որ մեռնէինք Քրիստոսի համար,
բանզի Ինք անմեռ էր ու մեզ, մահկանացուներուս
համար մեռաւ»:**

«Թէեւ Եղիշէի երկը կը կրէ "պատմութիւն" անունը, բայց այն իսկապէս սովորական պատմութիւն մը չէ, այլ վկայաբանական գունաւորում ստացած պատմական դիւցազներգութիւն»:

Եղիշէ վարդապետ՝ Հայ ազգին համար Յիսուս Քրիստոսի հրաշափառ Յարութեան ջատաբովն է նման Պօղոս առաքեալի, որ ըսած է.

**«Եթէ չկայ մեռելներու յարութիւն՝ ուրեմն Քրիստոս
յարութիւն առած չէ: Իսկ եթէ Քրիստոս յարութիւն
առածչէ՝ ի զուր է մեր քարոզութիւնը, ի զուր է նաեւ
ձեր հաւատքը»**--Ա. Կորն. ԺԵ.14»:

Բոլոր ճշմարտութիւնները, նոյնիսկ ամէնէն անտրամաբանական հարցերը իրենց արդարացումը կը գտնեն Քրիստոսի Յարութեան մէջ: Քրիստոսի Յարութիւնը մեր գրաւականն է, որ Իրեն հաւատացողները նոյնպէս յարութիւն պիտի առնեն

«Ինչպէս որ Ադամով ամէնքը կը մեռնին, այնպէս ալ Քրիստոսով ամէնքը պիտի կենդանանան»--Ա. Կորնթ. ԺԵ.20:

Յարութեան գերագոյն իմաստը ա՛յն է, որ Աստուած կ՛ուզէ մահկանացու մարդը դարձնել յաւիտենական ապրող էակի:

Աստուած մարդու ստեղծագործութիւնը տակաւին չէ՛ամբողջացուցած: Եղիշէ վարդապետ խորապէս կը հաւատար Յիսուսի Յարութեան, որուն ճամբան պիտի անցնէր Գողգոթայի տառապանքներէն, որովհետեւ Յիսուս Ի՛նք ալ կը յայտնէր Իր Մեսիայութիւնը, և այնքան եւս աւելի կը խօսէր Իր չարչարանքներուն և մահուան մասին: Ինչո՞ւ Յարութեան տատամսումներ կան այսօր բազմաթիւ եկեղեցիներէն ներս: Որովհետեւ Յիսուսի ազդարարութիւնները չէին կրցած ջրել Հրէական հին ըմբռնացումը անմահութեան գաղափարին դէմ: Մեռելներու յարութեան հաւատքը դարեր ու դարեր օտարոտի եղաւ Եբրայեցիներու աշխարհային մտքին: Հազիւ մէկ քանի մարգարէներու մէջ, ինչպէս Դանիէլ և Ովսէէ, կը գտնենք ինչ ցատկրտուք հետքեր:

Եղիշէ վարդապետին վսեմութիւնը հո՛ն է, որ իր քարոզածը կը հաւատա՛ր, ու իր հաւատացած ըլլալու զօրութիւնը ներշնչեց Հայ ազգը որ ցարդ կը հաւատայ Տէր Յիսուսի հրաշափառ Յարութեան: Ի՞նչ է Հայուն հպարտանքը:

Հայուն հպարտանքը իր նիւթական հարստութիւնը չէ՛: Իր հողային կայսրութեան տարածութիւնը չէ՛:

Իր բազմաթիւ նաւթահորերը չեն, այլ Մեծ Եղեռնէն պրծելով ու ցեղասպան կախաղաններու Գողգոթայէն անցնելով հանդերձ, ան կրցաւ պահել Յիսուս Քրիստոսի հաւատալու ջերմ ոգեւորութիւնը և վստահիլ Աստուծոյ նախախնամութեան:

Պատմութեան աշխարհակալները՝ Մեծն Աղեքսանդր, Հռոմի աստուածներ յորջորջուած կայսրերը, մեծն Բաբելոնը, անպարտելի Ասորեստանը, Բիւզանդական կայսրութիւնը, որոնց կողքին քալեց նաեւ փոքրիկն Հայաստան այսօր անյայտացած են բոլոր այն մեծերը ու կը գտնուին պատմական գերեզմանաքարերու գիրքերու մէջ միայն: Սակայն Հայը կ՛ապրի ու պիտի ապրի՛:

Ինչո՞ւ, որովհետեւ անոր հաւատքի առաջնորդները ո՛չ թէ միայն քարոզեցին Քրիստոսն ու Անոր Աւետարանը, այլ ապրեցա՛ն իրենց քարոզած Աւետարանը: Անոնք նահատակուեցան ու չարչարուեցան, սակայն գիտէին Պօղոս առաքեալի նման թէ որո՞ւ կը հաւատան և վկայեցին ըսելով. «Ահա թէ ինչու ես կը կրեմ այս չարչարանքները, բայց ամօթ չեմ համարեր, որովհետեւ գիտեմ թէ

որո՛ւ եմ հաւատացեր. և վստահ եմ թէ ան կարո՛ղ է իմ աւանդս պահել մինչեւ այն Օրը (յարութեա՛ն առաւօտուն):

Եկեղեցին նոր կեանքի, Յարութեան զուարթ ու կենսանորոգ աւետիսը ղօղանջելով ոսկի զանգակները, ու կ՛ըսէ.

«Քրիստոս Յարեա՛ւ ի մեռելոց»:

Աստուած տիեզերքի կենսաբուխ Աղբիւրն է, կեանքի ստեղծագործ Ջօրութիւնը: Յիսուսի Յարութեան փառքին ու յաւիտենական երանութեան արժանի ու մասնակից ըլլալու համար՝ պէտք է անցնիլ Գողգոթայի բլուրէն, Աւագ Շաբթուան չարչարալից Խաչի ճանապարհէն:

Առանց զոհողութեան՝ յաղթանակ չի շահուիր, առանց խաչելութեան՝ Յարութիւն չկայ:

«Հայ ազգը Յիսուսի Յարութեան Տօնին մէջ իր կեանքի վերածնունդը տեսած է, ահաւոր տառապանքներէ ու խաչի մահացումներէն վերջ՝ իր գոյութեան վերկենցաղումը տեսած է, ու այդ հաւատքով ապրած է, ու այդ յոյսով Յարութիւն առած է իր չարչարանքներու գերեզմանէն»:

«Փա՛ռք Անոր հրաշազան ու լուսափողփող Յարութեան»

---Սիոն Արք. Մանուկեան:

Մարդկութիւնը Էմմաուսի ճամբորդներուն պէս չի տեսներ իր քովէն քալող Տէրը, իրեն հետ խօսող Լոյսը, ու յուսահատ կը քալէ, դեռ չէ հասած հանգրուանը, տակաւին չէ ճանչցած Տէրը, դեռ անոր հետ սեղան չէ նստած ու ճաշակած անոր օրհնութեան հացէն: Քանինե՛ր դեռ խաւարի մէջ կը խարխափեն առանց Յարութեան հաւատալու: Հրաշազան ու արեւափառ հրեշտակը կանգնած թափուր գերեզմանին վրայ կը հնչեցնէ զանգը.

«Ինչո՞ւ մեռելներուն մէջ կը փնտռէք Ողջը:
Այստեղ չէ, այլ յարութիւն առաւ»--Ղուկ. ԻԴ. 5:

Ո՞ւր էիր ով ընթերցող Յիսուսի Ծնունդին, սրբարար Խաչելութեան, յաղթական Յարութեան և աստուածաշունչ Հոգեգալուստին: Բնական ու անբնական զօրութիւններ, չկրցան ծածկել Յիսուսի հրաշափա՛ռ Յարութեան իրողութիւնը:

«Յարութիւնը կը մնայ գագաթնակէտային իմաստով ամենէն փառապանծ և ներշնչող տօնը, փառապսակը Քրիստոսի կեանքին և կտակին»:

Կեանքի հանդէպ մեր հայեցողութիւնը կախում ունի այն բանէն, թէ կը հաւատա՞նք Յարութեան, թէ ոչ կեանքը կը սահմանափակենք մահով՝ որպէս «ողբերգութեան տրամայ»ի մը վերջին արարը: Այս վերջին պարագային, որքան ալ բաջարի, լեցուն ու բարեպաշտ կեանք մը բոլորած ըլլանք, մահը անոր վերջնակէտն է:

Մինչդեռ Յարութեան յոյսը պատմական իրազէկ ոլորտի մը մէջ կը դնէ մեր առօրեայ կեանքը, տալով մեզի խիզախութիւն,

նուիրում, ինքնամոռացութիւն, առանց վախնալու մահէն, քանի որ մեր կեանքը ազատագրուած է արդէն ու մեր կեանքը մահուամբ չէ՛, որ պիտի վերջանայ: Յարութիւնը կը յայտնէ ստեղծագործութեան նպատակը և գոյաբանական պատճառը, թէ ինչո՞ւ եկած ենք և ուր կը դիմենք:

Մարդ իր ապրելու տենչը, իր կեանքի իմաստը կը սստանայ Յիսուս Քրիստոսի հրաշափառ Յարութեան լոյսէն: Ան ըսաւ.

«Ես իսկ եմ յարութիւնը և կեանքը. ան որ ինծի կը հաւատայ, թէպէտև մեռնի, պիտի ապրի»

--Յով. ԺԱ.25-26:

Յարութիւնը միայն մահէն ետքը ապրուելիք վիճակ մը չէ, այլ նաեւ այս երկրի վրայ ապրուելիք կեանք, որ Իրմով՝ Քրիստոսո՛վ է ներշնչուած և ներթափանցուած ու տիրապետուած:

Մարդ կ՛ապրի ու կը գործէ Քրիստոսի ապրած և ուսուցած ճշմարտութիւններով, բարոյական սկզբունքներով և հոգեւոր արժէքներով, ան մահ չի ճանչնար, մէկ խօսքով՝ յաւիտենական արժէքներով կը յաւերժացնէ իր կեանքը թէ՛ երկրի վրայ և թէ՛ երկինքի մէջ: Վերստին ծնունդը սոսկ մահէն ազատ ըլլալու հոգեկան գոյավիճակը չէ: Յիսուս ըսաւ

«Ես իսկ եմ յարութիւն և կեանք»

Մահը խորտակեց կեանքո՛վ, ինչպէս լոյսը կը խորտակէ խաւարը: Այնպէս ապրեցաւ Ան, և սորվեցուց մեզ ապրիլ, որ մահը չկարենայ վերջ դնել մեր կեանքին: «Հաւատացեալը պիտի ապրի՝. թէ՛ իր երկրաւոր կեանքի ընթացքին դրսեւորած հաւատքի՛ ապրումներով և թէ իր թողած և յաւերժօրէն ապրող ու խօսող վկայութիւններով, գործերով՝ ծառայութեամբ».

«Մեր մեռելները բոլոր
Միահամուռ ոստումով
Պիտի կանգնին գերեզմանին մէջ իրենց
Ու անհամբեր հեռո՛ւն ակնապիշ
Պիտի սպասեն վարդահեղեղ գալուստին
Արշալոյսի մ՛Արշալոյսի մը՝ որուն
(Հաւատացէ՛ք ինձ Մայրեր)
Ես ոտնաձայնը կ՛առնեմ...»

--Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Յիսուս Քրիստոս՝ Իր Յարութեամբը ապացուց թէ վերջին յաղթականը մահը չէ, այլ՝ Իր Խօսքն է: Պօղոս առաքեալ բիւրեղացուց Քրիստոնէութիւնը որպէս Յարութե՛ան Աւետարան ու պատգամեց մեզի, ըսելով.«Ան որ Յարութիւն տուաւ Յիսուսի՝ մեզի ալ յարութիւն պիտի տայ Յիսուսի հետ»--Բ. Կորնթ. Դ.14:

Նոյեմբեր 10, 1998
Թորոնթօ

ԴՐԱԽՏԱՅԻ՞Ն ԹԷ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՅԻՆ ԱՆԴՈՐՐՈՒԹԻԻՆ

"Անդորրութիւն" կը նշանակէ խաղաղ ըլլալ և ապահովութիւն գտնել կամ անխռով զգալ: Հոգեկան և մտային ալեկոծութիւնը երբ դադարի, մարդ կ՛անդորրանայ: Խաղաղութեան Իշխան Յիսուս անխօս ու անշշուկ՝ Իր կապեալ վիճակին մէջ իսկ հաշտեցուց երկու աշխարհիկ իշխանները՝ Պիղատոսը և Հերովդէսը:

Խաղաղութեան մեծագոյն թշնամին, մտահոգութիւնն է:

Հոգւոյ անդորրութիւնը հեզութեան, անբարկութեան և անյիշաչարութեան, սիրոյ բխումն է հաւատացեալի սրտին մէջ:

Խաղաղութիւն և Արդարութիւն անբաժանելի ընկերներ են:

Բանաւոր արարածը փնտռած է իր Արարիչը և Անկէ հեռու խաղաղութիւն ու հանգիստ չէ գտած: Խաղաղութիւն բառը՝ իր բազմազան (անդորրութիւն) իմաստներով աւելի քան 300 անգամ արձանագրուած է Աստուածաշունչին մէջ: Շատ մարդիկ այսօր փրկութիւն կ՛ուզեն, բայց Փրկիչը չեն ուզեր, խաղաղութիւն կ՛ուզեն սակայն խաղաղութեան Առաքեալը կ՛անտեսեն, սէր և միութիւն կ՛ուզեն, բայց Աստուծոյ սիրոյ օրէնքը կ՛արհամարհեն:

Եղիա մարգարեն շանթարձակ բնութեան մէջ չի գտաւ Աստուծոյ պատգամը, այլ անխռով խաղաղութեան և առանձնութեան մէջ միայն կրցաւ լսել ու ըմբռնել Աստուծոյ լուռ ու մելանուշ Ձայնը: Հոգւոյ անդորրութեան և խաղաղութեան գաղտնիքը կը գտնուի Յիսուսը ճանչնալու մէջ: Աստուած հեթանոս Ապողիոն մը չէ՛, Արամազդ մը չէ՛, այլ վեհափառօրէն Երկնաւոր Հայրը, որ անհուն ողորմութեամբ կը մօտենայ մարդ արարածին:

Աստուածառաք Յիսուս ըսաւ Իրեն հաւատացողներուն և Ջինք սիրողներուն.

«Խաղաղութիւն կը թողում ձեզի, Ի՛մ խաղաղութիւնս կու տամ ձեզի...Թող չխռովին ձեր սրտերը և չվախնան»:

Ինքնամատոյց և մեզ սիրո՛ղ Յիսուս, պատժամիջոցներով կամ դրախտէն վտարելով չդաստիարակեր Իր արարչագործած մարդը, այլ բաղցրաձայն կը հրաւիրէ մեզ ըսելով.

«եկէ՛ք Ինծի, բոլոր յոգնածներ և բեռնաւորուածներ, և ես պիտի հանգստացնեմ ձեզ»:

«Ի՛մ բովս է անդորրութիւնն ու սրտի խաղաղութիւնը: Ես կը բաշխեմ անվախութիւնն ու բաջութիւնը, միայն եկէ՛ք Ինծի:» Ինչ բաղցր ու երկնային հրաւէր մըն է որ կուղղէ մեզի Յիսուս:

Աշխարհի մէջ մեր կեանքը պիտի ունենայ իր վերիվայրումներն ու փոթորիկները, փորձանքներն ու տառապանքները, որովհետեւ ընտրած ենք ըլլալ երկնայի՛ն թագաւորութեան բաղաքացիներն ու աշակերտները Յիսուսի: Ջինք սիրողներուն Ան ըսաւ.

«Այս աշխարհի մէջ նեղութիւն պիտի ունենաք, սակայն բաջալերուեցէ՛ք, որովհետեւ Ես յաղթեցի՛ աշխարհին»:

Ա Ղ Օ Թ Ք

«Թեւերըդ, Տէր իմ, թող ըլլան
Տէր, տարածէ թեւերդ իմ վրան,
Ինձ հովանի և ապաստան,
Անոնք ըլլան թող ինձ վըրան.
Հոն բընակիմ ես անվըրդով՝
Մինչեւ վերջին րոպէն կեանքիս
Ջերծ վըտանգէ և ապահով:
Թեւերուդ տակ հանգչի հոգիս»:

Մարտ 24, 1998
Հայ-Քրիստոնեայ